

quae simpliciter turpes sunt; impossibilium autem unum genus nominatur, earum scilicet quae ex natura rei, seu de facto executioni mandari non possunt. Conditiones primi generis, si matrimonio apponantur, ex aperta Pontificis declaratione matrimonium nullum et irritum omnino reddunt. Istarum autem conditionum tria tantum exempla in cit. textu recensentur; multa tamen alia reperiri possunt conditionum exempla, quae substantiae matrimonii repugnant; generatim enim conditio ejus generis habetur, quae matrimonii bona, videlicet aut prolem, aut fidem, aut Sacramentum impediatur vel destruat. Ita conditiones de dominio corporum non transferendo, de matrimonii vinculo ob adulterii causam dissolvendo, ejusdem matrimonii substantiae repugnant, illudque irritum reddunt si in pactum deductae sint. Hinc Congregatio S. Officii ad Episcopum Bosnensem, a quo dubium propositum est « an sit validum matrimonium contractum inter Catholicam et Schismaticum haereticum cum intentione foedandi vel solvendi matrimonium? » respondit: « Si ita sint deducta in pactum, seu cum ista conditione sint contracta matrimonia, sunt nulla; sin aliter, sunt valida. » Quamquam enim contrahentes putarent vinculum matrimonii aliquibus causis, ex. gr. adulterio interveniente solvendum esse, si id tamen in pactum non deducant illudque inire velint, quemadmodum a Christo institutum est, matrimonium ita contractum validum firmumque manet, « praevalente nimirum generali voluntate de matrimonio juxta Christi institutionem ineundo, eaque privatam illum errorem quodammodo absorbente, » uti loquitur Benedictus XIV de Synod. Dioec. lib. 13 cap. 22. Porro ex cit. cap. de Condit. apposit. caeterae conditiones simpliciter turpes, nec substantiae matrimonii contrariae, uti *contraho tecum, si furtum commiseris; itemque conditiones ex natura rei seu de facto impossibiles, veluti si dicatur, contraho tecum, si coelum digito tetigeris, contractum non suspendunt nec dirimunt, sed favore matrimonii pro non adjec-*

tis habentur. Verum praedicta Juris Canonici dispositio, qua matrimonium initum sub conditione simpliciter turpi aut impossibili indefinite validum pronuntiat, perinde ac si conditio ipsa apposta non fuisset, aliquibus difficilis explicatu visa est. Fieri enim potest, ut contrahentes non consenserint, nisi sub ea conditione turpi vel impossibili: defectum autem hujusmodi consensus nec Pontifex, nec Ecclesia supplere possunt. Itaque mens illius Capituli ea esse videtur, ut conditiones simpliciter turpes aut impossibiles non adjectae serio animo generatim praesumantur: adeoque standum pro valore matrimonii, donec contrarium demonstratur, idque ob eam gravissimam causam, quod semper in dubiis favore matrimonii praesumendum est, ne forte legitimi conjuges separentur. Igitur haec juris praesumptio, quae probationem in contrarium non excludit, veritati cedere debet, si non ludendi, sed verum consensum denegandi gratia ejus generis conditiones appostas esse demonstratur.

Postremum conditionum genus, videlicet conditiones de futuro contingenti, quae possibiles et honestae sint, uti *contraho tecum, si pater tuus consenserit, si navis ex India venerit, nomen et vim conditionis proprie retinent, atque valorem desponsationis suspendunt, donec conditio extiterit, vel non extiterit. Oportet autem ut haec conditiones in continenti, ut aiunt, sive in ipso contrahendi actu adiciantur; siquidem adjectae postea matrimonio non illud suspendunt, nec vitiant, sed vitiantur ipsae, nihilque operantur, secus enim indivisibile foedus conjugii arbitrio contrahentium committeretur.*

Sed quaestio est, an matrimonium sub possibili et honesta conditione coram Parocho et testibus initum, eadem eveniente conditione sine novo consensu et solemnitate statim valeat. Innocentius, Panormitanus, Sanchez, alique plures existimant ex priori consensu conditionato, modo revocatus non sit, neque aliud obstat, obligationem seu contractum matrimoniale mpleta conditione purificari et perfici, ut matri-

monium sine novo consensu perfectum et absolutum evadat. Ea enim est vis et potestas conditionis. At Gonzalez, aliique arbitrantur, hujusmodi matrimonia pro sponsalibus habenda esse, cum non praesentem consensum, sed potius promissionem futurarum nuptiarum contineat. Quare consensu novo post conditionis eventum opus est, et conditione pendente vel etiam expleta, et consensu nondum renovato si aliud matrimonium pure et absolute ineatur, hoc posterius omnino valet. Atqui tamen puto primam sententiam probabiliorē. Nonne omnibus matrimoniis ex dispositione ipsius Juris conditio inest, si Religionem non ingressus fuero? Sed per conditionem illam matrimonium induit naturam sponsalium? Profecto emptionis et venditionis contractus praesentem consensum postulat, et tamen ex jure naturali et civili didicimus, quod si conditiones de futuro contingenti apponantur, hae haudquaquam efficiunt, ut contractus in pactum seu in promissionem emendi et vendendi resolvatur. Neque ejus generis matrimonia post conditionem impletam indigent nova solemnitate seu assistentia Parochi ac testium. Eam enim Synodus Tridentina postulat, quando primae nuptiae per verba de praesenti contrahuntur. Huic sententiae suffragantur duo decreta S. Congregationis Concilii, quorum alterum a S. Pio V et alterum a Clemente VIII probatum est, quae refert Fagnanus in cap. 3 de Condit. appos. Caeterum, deficiente conditione apposita, oportet denuo matrimonium coram Parocho et testibus celebrare, si forte contrahentes vellent, non obstante conditionis defectu, priores nuptias confirmare; namque consensus prior nihil prodest amplius, cum ob defectum conditionis omnino defecerit.

§ 168.

DE MODO, CAUSA ET DEMONSTRATIONE.

Conditionibus affinia sunt modus, causa, et demonstratio.

Modus est quaedam adjectio oneris, quo vult contrahens alterum contrahentem adstringere in matrimonio ineundo, ex. gr. contraho tecum, ut divitias vel publicum munus mihi compares. Causa est expressio alicujus rationis ob quam contrahitur, uti contraho tecum quia nobilis es. Denique demonstratio est designatio qualitatis, quam putamus inesse personae cum qua contrahimus, uti contraho tecum quae filia Principis es.

Jam vero demonstratio vel causa sive falsa, sive vera, sive honesta, sive turpis qualiscumque demum sit, non destruit matrimonium nec suspendit, quum utraque substantiam contractus nullo modo attingat; causa quidem se habet, ut occasio quaedam quae ad contrahendum allicit, non tanquam vera causa et conditio a qua consensus unice pendeat; demonstratio etiam nihil aliud est quam opinio de qualitatibus personae cum qua contrahitur. Si tamen in causa vel demonstratione lateat error personae vel conditionis, matrimonium nullum erit, uti si dicatur: Duco te qui liber es, vel Primogenitus Regis. Nam non quidem ob falsam demonstrationem vel causam, sed propter errorem personae vel conditionis nuptiae invalidae sunt, atque adeo matrimonium ex hujusmodi errore contractum adhuc irritum esset, etiamsi demonstratio haec et causa non fuisset adjecta, quemadmodum in explanando erroris et conditionis impedimento compertum erit.

Quod autem ad modum attinet, si hic honestus et possibilis sit matrimonium non dirimit nec suspendit, in hoc enim differt a conditione, quod conditio efficit ut actus ejusque vis in suspensio maneat donec exstiterit, modus autem contractum jam perfectum supponit, eumque duntaxat temperat oneris adjectione. Si vero modus sit impossibilis aut turpis, uti contraho tecum, ut montem aureum mihi des, ut furtum facias, matrimonium valet, et modus pro non adjecto habetur. Idque generatim contractuum omnium proprium est, ut sub modo turpi vel impossibili non vitentur, sed modus ipse

pro non adjecto habeatur. Sane non vitatur contractus, quia modus ei supervenit jam perfecto, vitatur autem modus quia turpium et impossibile nulla est obligatio. Ob eandem rationem multi Doctores censent modum etiam substantiae matrimonii repugnantem, ex. gr. contrahot tecum, ut corporis quaestum facias, non obstare quin idem matrimonium valeat, sed modum ceu non adjectum habendum esse. Quae sententia arridet, nisi forte modus sub ratione conditionis positus sit: generatim enim si modus, aut causa, aut demonstratio apponatur tanquam conditio vera a qua consensus pendeat, eadem jura valere debent, quae hactenus de conditionibus exposuimus.

§ 169.

DE MATRIMONIO AD MORGANATICAM.

Inter matrimonia, quae sub modo ineuntur, duo celebriora et frequentiora sunt, scilicet matrimonium ad morganaticam, et Matrimonium conscientiae de quibus dicendum est. Matrimonia ad morganaticam ita describit Benedictus XIV de Syn. Dioeces. lib. 43 cap. 23: « Ea sunt quibus vir nobilis post susceptos ex prima uxore itidem nobili liberos, ea defuncta cum continentiae leges sine uxore observare non possit, coram Parocho et testibus obtenta prius a proclamationibus opportuna dispensatione, alteram ex humiliori ordine ducit, addita conditione ut tam mulier, quam filii ex eo matrimonio nascituri, nihil sibi juris ex eo acquirere possint praeterquam ad ea quae ad victum sunt necessaria. Hujus conditionis et mulier a participanda mariti dignitate excluditur, et filii ab omnibus titulis, muneribus et paternorum avitorumque honorum successione extranei censentur. » Hujusmodi conditio sive pactum ad morganaticam, quatenus uxorem spectat, apud Romanos propemodum in usu fuit; apud eos enim fiebant nuptiae triplici modo, per usum, per

emptionem, per confarreationem; eratque in arbitrio viri positum, quoniam ex his mallet uxorem ducere. Itaque si nuptiae per confarreationem celebrarentur, tum uxor erat particeps sacrorum, honorum, nominis et dignitatis mariti: si per usum et emptionem, non item; de quo confer Ludwig de differ. Jur. Rom. et Germ. in dignit. uxor. dissertat. 2 in not. lit. E. At praedicta conditio, quatenus filios arcet a nobilitate, muneribus et successione in bona paterna et avita, plane adversatur juri communi; quandoquidem in L. 7 ff. de bonis damnat., haec leguntur: « Cum ratio naturalis, quasi lex quaedam tacita, liberis parentum haereditatem adjiciat, velut ad debitam successionem eos vocando, propter quod et in jure civili suorum haeredum nomen eis inditum est: ac ne iudicio quidem parentis, nisi meritis de causis submoverti ab ea successione possunt. » Itaque illud pactum contra juris communis rationem inductum probatumque est a jure feudali ob duplicem causam, tum ut incontinentiae peccatis aditus intercluderetur, tum ut filiis ex priori matrimonio susceptis, aut agnatis per divisionem honorum cum filiis secundi inaequalis conjugii praejudicium non afferatur, et ita familiae nobiles in pristino splendore conserventur; idque Reipublicae interesse visum est. Prima hujus pacti mentio fit in textu 2 Feud. 29. At verba illius textus, dum ait: » Nec filii amplius habeant de bonis patris, quam dixerit tempore sponsaliorum v. gr. decem libras, vel quantum voluerit dare quando desponsavit, » aperte videtur in patris arbitrio positum esse, eam quam maluerit quantitatem honorum assignare. Verum lex ita accipienda est, ut patri non tribuat jus privandi filios alimentis quae jure naturali debentur. « Quaedam, » ait Quintilianus declamat. 315, « etiamsi nulla significatione legis comprehensa sint, natura tamen excipiuntur. » Debemus igitur ex jure naturae feudale jus ita interpretari, ut dicamus collatum patri arbitrium assignandi filiis portionem, quae minor sit legitima a jure positivo prae-

finita, modo tamen tanta sit quae tuendae vitae sufficiat; secus enim jus naturae violatur. Praeterea pactum illud irritum est, si matrimonio contracto et filiis jam natis adjiciatur: parentes enim nobilitatem et jura liberis statim ac nati sint acquisita amplius auferre non possunt. Idem sentire debemus, si filii non jam nati, sed tamen concepti sint, Argum. L. 2, ff. de Decurion. An vero intuitu saltem mulieris possit praedictum pactum utiliter iniri, non satis apud Doctores compertum est. Sunt qui putant, post etiam nuptias fieri utiliter posse, quia mulier valet juri suo quovis tempore renuntiare. At haec opinio plerisque non placet eo saltem in casu, in quo ex statuto vel consuetudine loci aliquid uxori quaeratur statim contracto matrimonio; tum siquidem illud pactum donationem quamdam virum inter et uxorem matrimonio constante vetitam complecteretur.

§ 470.

DE MATRIMONIO CONSCIENTIAE.

Matrimonium conscientiae dicimus quod coram Parocho aut alio Sacerdote legitime deputato, et duobus testibus contrahitur ea lege, ut evulgari et manifestari non debeat. Initur itaque auctoritate Ecclesiastici Superioris qui ex justa causa dispenset tum super publicis denuntiationibus, tum super descriptione ejusdem matrimonii in publico et ordinario matrimoniorum libro. Ex quibus satis intelligitur, matrimonium conscientiae verum et legitimum esse, nec temere confundendum cum aliis occultis conjunctionibus, quae non sunt verae nuptiae, sed foedi et damnati concubitus. Nemo tamen inficiari poterit occultis hujusmodi conscientiae matrimoniis spiritum Ecclesiae nequaquam favere. Quantum enim a Sacramenti dignitate et ecclesiasticarum legum praescripto haec matrimonia ut plurimum abhorreant, satis superque conjici

potest ex exitiosis illis effectibus quos recenset Benedictus XIV in sua Constitut. SATIS VOBIS edit. 17 Novemb. 1741. Quapropter idem Pontifex in cit. Constit., ut tot tantisque malis obviam iret, monet in primis Episcopos, ne sine gravi et legitima causa super publicis matrimonii denuntiationibus dispensent, neve post remissas publicationes matrimonium occulte celebrari permittant ex obvia quavis et vulgari causa; sed gravem, urgentem, et urgentissimam omnino postulat. Tum eos graviter hortatur, ut diligenter inquirant de qualitate, gradu et conditione personarum quae matrimonium occulte contrahere petunt, an sint sui vel alieni juris, an in minoribus Ordinibus constituti pensiones aut beneficia obtineant, ac potissimum a contrahentibus exposcant clara et indubia et a quavis fraude immunia status liberi documenta. Denique jubet, ut secreto matrimonio intersit alterutrius contrahentis Parochus, aut si gravi impellente causa alius Sacerdos loco ejus deputandus sit, is ab Episcopo eligatur qui probitate, doctrina, et obeundi muneris peritia commendetur, atque ab eodem Parocho, aut Sacerdote deputato contrahentes commonendi sunt, ut curent procreandam prolem quam primum baptizari, eamque ut legitimam agnoscant, bonis moribus informent, ac frui patiantur bonis ad eam ex testamento, vel ab intestato delatis aut deferendis; utque ejusdem prolis nativitatem post baptismum denuntient Episcopo cum nota loci, temporis, et Ministri collati Sacramenti, ac sincera indicatione parentum a quibus orta est; secus sciant matrimonium occultum in lucem proferendum esse, ne gravis nulloque pacto ferenda jactura legitimis filiis inferatur.

Celebrato matrimonio Parochus aut deputatus Sacerdos scriptum celebrati coram se matrimonii documentum Episcopo exhibeat de ejusdem matrimonii celebratione cum nominibus contrahentium, testium, loci, et temporis. Quocirca in singulis Cancellariis Episcopalibus duo peculiare libri caute servandi sunt, in quorum altero matrimonia hujusmodi describantur,

in altero nomina filiorum qui ex ipsis matrimoniis procreantur, quotiescumque in publico Parochiali libro parentum nomina reticeantur, eosque libros clausos ac sigillis obsignatos nunquam patietur Episcopus aperiri, nisi vel alia id genus matrimonia aut baptismata describenda sint, vel id exigat justitiae administrandae necessitas, vel aliquod documentum exposcant verum interesse habentes, quibus probationum aliunde petendarum non suppetat copia; reque absoluta de novo claudendi sunt, et sigillis aut antea obsignandi. Porro contrahentes ipsi, testes, et Episcopus, ac Parochus, seu alius Sacerdos qui matrimonio interfuit silentii lege obstringuntur, tum quia in secretorum commissione silentium tacite exactum et promissum censetur, tum quia ex lege ecclesiastica, seu ex cit. Constitut. Benedicti XIV obligatio custodiendi silentii indicta est; dum enim in ipsa Constit. excipitur casus quo matrimonium evulgandum sit, satis superque evincitur reliquis casibus custodiendum esse. Vult autem Pontifex matrimonium eo in casu evulgari, quo soboles procreata baptizata fuerit vel reticitis, vel falso expressis parentum nominibus, et ipsi parentes intra dies 30 a nativitate numerandos vel immediate, vel per se ipsos, vel per litteras eorum caractere exaratas, vel per personam fide dignam ab eisdem designatam Episcopum certiore non fecerint, prolem ipsam quae tali loco et tempore reticitis, aut falso expressis nominibus parentum baptizata est, esse legitimam, licet ex occulti matrimonii foedere susceptam. Verum praefati casus facta a Pontifice mentio non obstat, quominus alii casus adesse possint in quibus matrimonium palam faciendum sit: « neque enim leges, neque Senatusconsulta ita scribi possunt, ut omnes casus, qui quandoque inciderint, comprehendantur. » Igitur si alteruter ex contrahentibus, vivente altero, matrimonium ineat, aut quam primum initurus sit, matrimonium conscientiae manifestare oportere certum exploratumque est. Itemque si conjuges secum habitent, aut adeo familiariter versentur, ut scandalum in

vulgus ortum sit, atque ab Episcopo moniti non studeant ita caute se gerere, ut quaelibet mali consortii suspicio adimatur, videtur ad scandalum avertendum, dum privatae admonitiones non profuerunt, Episcopus posse, imo debere matrimonium ipsum evulgare. Nemo etiam dubitat, quin filii possint matrimonium prodere, quando ex. gr. haereditatis ipsis testamento delatae sub conditione, si legitimi sint, aut aliis cujuscumque juris aut utilitatis certam jacturam facturi essent. An vero matrimonium prodendum sit, quando aliter non filii, sed extraneae personae jactura et damno afficerentur, controversia est. Hujus rei exemplum sit: vir usumfructum bonorum suorum legavit uxori sub conditione, nisi ad secundas nuptias transiverit: Mulier vero clam matrimonium conscientiae inivit, ut legatis bonis sine molestia frui posset. Quaeritur itaque, an attestationem initi matrimonii Episcopus tradere debeat haeredibus, qui aliquid de matrimonii ipsius celebratione suspicantur, ut eo pacto adversus mulierem agere valeant quae conditionem testatoris non observavit. Hanc quaestionem agunt Cajetanus in sum. verbo *poena*, Diana in Editione coordinata tom. VI tract. 8 resol. 64, aliique.

At vero obligatio secreti custodiendi in gratiam conjugum inducta est. Durat igitur haec obligatio, quoad conjuges ipsi vivant. Itaque iis mortuis matrimonium evulgandum est, ut constet filios ex legitimis nuptiis procreatos, eisque integra esse jura omnia quae legitimis filiis conveniunt. Huc praecipue respexit Pontifex, dum adeo sollicitè jussit, ut duo libri servarentur, in quibus et matrimonia conscientiae, et proles inde suscepta fideliter describerentur.

De hoc argumento admodum docte copioseque agit Franciscus Mazzei in libro de Matrim. Conscient., quem Romae edidit 1771.